

DERLEME

REVIEW ARTICLE

MCBU-SBED, 2021, 8(2): 353-357.

Zihinsel Yetersizliği Olan Adölesan Dönemdeki Çocuklarda Cinsel Gelişim Eğitiminin Önemi

The Importance of Sexual Development Education in Adolescent Children with Intellectual Disabilities

Aylin Kurt ^{1*}, Meltem Kürtüncü¹

¹Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Zonguldak, Türkiye

e-mail: aylinkurt67@gmail.com, meltemipekkurtuncu@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5521-0828

ORCID: 0000-0003-3061-5236

*Sorumlu Yazar/ Corresponding Author: Aylin Kurt

Gönderim Tarihi / Received: 15.09.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 02.02.2021

DOI: 10.34087/cbusbed.795223

Öz

Çocuk olsun ya da olmasın zihinsel yetersizliği olan bireyler için cinsel gelişim zor bir konudur. Zihinsel yetersizliği olan ergenlik dönemindeki çocuklar cinsel gelişimiyle değişen hormonal yapı nedeniyle hijyen ve davranış kontrolü gibi konularda yardıma ihtiyaç duyabilmektedir. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar sergiledikleri davranışların normal olduğunu düşünmekte ve başkalarının yaklaşımlarını anlamlandırmak ve yorumlamakta yetersiz kalabilmektedir. Bu çocuklar cinsel gelişim hakkında, bilgi ve deneyimlerini ve cinsel davranışlarını kontrol etme konusunda yaşadıkları zorlukları ailesi, çevresi ve akranları ile paylaşamamaktadır. Hem çocuk hem de aile, çocuğun cinsel gelişimi ile ilgili sergiledikleri davranışlar ve yaşadıkları sorunlar ile baş etmede güçlük çekebilmektedir. Zihinsel yetersizliği olan çocukların ihmal ve istismara daha açık olduğu da düşünüldüğünde bu çocukların cinsel gelişimi üzerine yapılacak çalışmalar daha da önem kazanmaktadır. Bu makale, zihinsel yetersizliği olan adölesan dönemdeki çocuklarda cinsel gelişime ilişkin hem aile hem de çocuğa sağlanacak eğitimlerin önemini vurgulanmak amacıyla yazıldı.

Anahtar Kelimeler: Cinsel eğitim, Cinsel gelişim, Cinsel davranış, Çocuk cinsel istismarı.

Abstract

Sexual development is a difficult issue for individuals with intellectual disabilities, whether children or not. Children with adolescent disability may need help with hygiene and behavioral control due to the hormonal structure that changes with sexual development. Children with intellectual disabilities think that the behaviors they display are normal and insufficient to interpret and interpret others' approaches. These children cannot share their difficulties about sexual development, their knowledge and experiences and controlling their sexual behavior with their family, environment and peers. Both the child and the family may have difficulties in coping with the behaviors and problems they exhibit regarding the sexual development of the child. Considering that children with mental disabilities are more vulnerable to neglect and exploitation, studies on the sexual development of these children gain more importance. This article was written to highlight the importance of both family and child education on sexual development in adolescent children with mental disabilities.

Key Words: Sexual abuse of child, Sexual behavior, Sexual development, Sex education.

1.Giriş

Zihinsel yetersizlik, kişinin kendisi ve bakım vericilerini ekonomik, sosyal, duygusal ve davranışsal yönlerini olumsuz etkileyen, yaşam boyu gözlem, bakım, tedavi ve rehabilitasyon gerektiren zihinsel eksiklikler ve

sınırlamalar olarak değerlendirilmektedir [1]. Zihinsel yetersizliği olan çocukların, adölesan dönemin de getirdiği bazı davranışları sergilemesi ailenin bakım yükünü arttırmakta ve süreç ile baş etmesini daha zorlaştırmaktadır [1-3]. Saldırganlık, hırçınlık,

tekmeleme, sosyal çevrede toplum tarafından kabul görülmeyen hareketler zihinsel yetersizliği olan çocuklarda görülen problemlili davranışlardır [1]. Bu çocuklardaki davranış problemleri, bakım yükünün ağır olması ve damgalama gibi nedenlerden dolayı ailelerinin de engelli çocuklarına karşı olumsuz bakış açısı ve tutum edinmesine neden olabildiği bildirilmektedir [4].

Engelli çocuklarda adölesan dönemde bakım verenlerin bakım yükünü ve baş etme gücünü zorlayan birçok davranış problemleri görülebilmektedir. Bunlardan biri zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimi ile ilgilidir [5]. Çocuk olsun ya da olmasın zihinsel yetersizliği olan bireyler için cinsellik ve cinsel gelişim zor bir konudur [6,7]. Zihinsel yetersizliği olan ergenlik dönemindeki çocuklar cinsel gelişimiyle değişen hormonal yapı nedeniyle hijyen ve davranış kontrolü gibi konularda yardıma ihtiyaç duyabilmektedir. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar sergiledikleri davranışların normal olduğunu düşünmekte ve/veya başkalarının yaklaşımlarını anlamlandırmak ve yorumlamakta yetersiz kalabilmektedir. Ayrıca bu çocuklar cinsel gelişim hakkında, bilgi ve deneyimlerini ve cinsel davranışlarını kontrol etme konusunda yaşadıkları zorlukları ailesi, çevresi ve akranları ile paylaşamamaktadır [5].

Zihinsel yetersizliği olan çocukların, engellilik durumu ve zihinsel yetersizliği olan çocuğun yeterince kendini ifade edememesi, toplumun zihinsel yetersizliği olan çocukları tanımaması gibi faktörler bu çocuklara yönelik cinsel istismarın nedenleri arasında yer almaktadır [8–12]. Özellikle zihinsel yetersizliği olan çocukların ihmal ve istismara daha açık olduğu ve vakaların ölümlü bile sonuçlanabildiği düşünüldüğünde bu çocukların cinsel gelişimi üzerine yapılacak çalışmalar daha da önem kazanmaktadır [13]. Bu noktada engelli çocuklara primer bakım sağlayan kişiler yani aileler özellikle anneler önem kazanmaktadır. Annelerin adölesan dönemde olan zihinsel yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişimi ve sağlığı konusunda bilgi düzeylerinin ve gereksinimlerinin belirlenmesi, bu yönde eğitimler planlanması gerekmektedir [14–17]. Bu makale, zihinsel yetersizliği olan adölesan dönemdeki çocuklarda cinsel gelişime ilişkin hem aile hem de çocuğa sağlanacak eğitimlerin önemini vurgulanmak amacıyla yazıldı.

2. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların ve Ailelerinin Cinsel Gelişim ile İlgili Sıklıkla Yaşadıkları Sorunlar

2.1. Çocuğun Temizlik ve Bakımı Reddetmesi

Ergenlik döneminde, hormonal düzenin ve yapının değişmesiyle çocukların gelişiminde birçok değişiklik meydana gelmektedir. Ergenlik dönemi ile menstruasyon ve kıllanma gibi öz bakım gerektiren durumlar görülmektedir. Aileler bu durumları çocuklarına anlatmak ve etkili yönetebilmek için çaba sarf etmektedir [1,14,15]. Nair ve ark. [18] zihinsel yetersizliği olan çocuk annelerinin %56,3'ünün hijyen ve %50'sinin öz bakım konusunda sıkıntı yaşadığını belirtmektedir. Tekinarslan ve Eratay [1], zihinsel yetersizliği bulunan çocuğu olan ebeveynlerin kız çocuklarının adet dönemi ve ped kullanımı, erkek çocuklarına da gece boşalması

sonrası temizlik, kıllanmaya yönelik öz bakım konusunda ihtiyaçlarının olduğunu ve bazı ebeveynlerin bu konularda çocuklarına bilgi veremediğini bildirmişlerdir [1].

2.2. Masturbasyon

Ergenlik dönemi ile birlikte zihinsel yetersizliği olan çocukların daha çok masturbasyon davranışları gösterdikleri, karşı cinse yönelmenin arttığı görülmektedir [1,19]. Literatürde ailelerin en sık sıkıntı yaşadığı konu zihinsel yetersizliği olan çocukların başkalarının yanında çıplak dolaşması olarak bildirilmektedir [14,15].

Literatürde ailelerin başkalarının yanında ve dışarıda iken cinsel davranışlar sergilemesinden korktuğu, çocuklarının bu davranışlarını kontrol altına alabilmeyi istedikleri belirtilmektedir [14,15,20]. Kök ve Akyüz [15], yaptıkları araştırmada aile üyelerinin zihinsel yetersizliği olan çocuğun penisi sertleştiğinde fark etmemesi için dua ettiğini, Gürol ve ark. [14] çocuğunda cinsel hassasiyetin arttığını fark eden ailenin ise bir psikiyatri kliniğine başvurarak yardım aradığını bildirmektedir. Çocuklarının cinsel davranışlarına ilişkin aileler “kızmak, bağırarak, herhangi bir şey yapmamak” gibi olumsuz ve “oyun oynamak, video izletmek, tuvalete götürmek” gibi olumlu yöntemleri kullanmaktadır [21]. Annelerin, zihinsel yetersizliği olan çocuklarının cinsel eğitim almasının zorunlu olması ve bu çocukların cinsel ihtiyaçlarının bir şekilde nasıl giderileceğinin öğretilmesi gerektiği vurgulanmaktadır [20]. Çünkü anneler, eğitimler ile cinsel davranışlara ilişkin etkili baş etme yöntemleri geliştirebilecekleri belirtilmektedir [16].

2.3. Sosyal İlişkilerde Kabul Görmeyen Davranışlar

Yapılan araştırmalara bakıldığında ailelerin en çok kaygı duydukları noktanın yabancı kişiler olduğu gösterilmektedir [14,15,22]. Ancak Gürol ve ark. [14] araştırmasında annelerin zihinsel yetersizliği olan çocuklarını kendi aile üyelerinden bile (sağlıklı kardeşler) uzak tutmaya çalıştıklarını belirtmektedir. Araştırmaya alınan anneler, çocuklarının sosyal çevresi ile ilgili olarak çocuklarında karşı cinse karşı ilginin artması, kız-erkek ve yabancı ayrımı olmaması, evden kaçma gibi nedenlerden dolayı sıkıntı yaşadıklarını ifade etmiştir. Annelerin yabancılara ve özellikle erkeklere karşı güvensiz olduğu ve erkekleri [çocuğun kız ya da erkek olması fark etmiyor] çocuklarının çevresinde istemediklerini belirtmiştir.

Annelerin çocukların sosyal çevresi ile ilgili sıkıntı duymasının altına yatan sebep çocuklarına zarar gelme endişesidir [14,15,18,23,24]. Zihinsel yetersizliği olan bireyler; dikkat yetersizliği, yerinde reaksiyon verememeye, yargılamalarının yetersiz ve yeteneklerinin sınırlı olması, istenilenleri sorgulamadan yerine getirmeleri için diğer bireylerin kolaylıkla kullanılabilmelerine bağlı cinsel istismara açık haldedir [9,10,12,14,15]. Zihinsel yetersizliği olan bireyler kafaları kolayca karışıp, korku yaşadıklarından gerçek olmayı ayırt etmekte güçlük çekmektedir [8,25]. Ayrıca bu çocuklarda kendilerine yönelik yapılan davranışları sevgi davranışı, oyun olarak düşünme ve cinsellik-cinsel gelişim hakkında bilgi düzeylerinin

düşük olması cinsel istismar riskini daha da arttırmaktadır [22,26,27].

3. Zihinsel Yetersizliği Olan Adölesan Dönemdeki Çocukların Cinsel Gelişimine Yönelik Çocuk ve Ailenin Eğitimi

Zihinsel yetersizliği olan çocuklara ilişkin cinsel eğitim konusunda ailelerin görüşlerini inceleyen araştırmalara bakıldığında, eğitimin gerekli olduğunu düşünen aileler bu eğitimlerin çocuklarına yönelik olması gerektiğini belirtmektedir [14,15,28]. İşler ve ark. [26] zihinsel yetersizliği olan adölesanların %51,7'sinin cinsel gelişim ve sağlık ile ilgili herhangi bir eğitim almadığını ve %46,7'sinin ise bu konu ile ilgili ailesiyle bile konuşmadığını bildirmektedir. Zihinsel yetersizliği olan çocukların aileleri özellikle çocuklarına yönelik cinsel istismar nedeniyle endişe duyduklarını ve bu çocukların kendilerini koruyabilmesi amacıyla cinsel eğitim almalarını istemektedir [14,15]. Bu eğitimler; kapsamında cinsel istismar gibi hassas konuları da barındırması ve çocukların düzeyine uygun gerçekleştirilebilmesi amacıyla doktor, hemşire, ebe, psikolog ve sosyal hizmet uzmanının bulunduğu multidisipliner bir ekip tarafından sağlanmalıdır [25].

Ailelerin hem kendisi hem de çocukları için zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel gelişimine yönelik eğitimleri kabul ettiğini belirten araştırmaların yanı sıra reddettiğini belirten araştırmalar da vardır [14,15,23]. Cinsel gelişim ve sağlığa yönelik eğitimler, çoğu zaman aileler için utandırıcı ve endişe verici olabilmektedir. Bu noktada bu eğitimlerin aile yapısı ve kültürüne uygun olarak planlanması ve uygulanması önerilmektedir [14,15,23,27,29]. Böylece ailelerin kendilerini daha rahat ve güvende hissederek eğitimlere istekli ve uyumlu olacakları düşünülmektedir. Aileler de özellikle anneler bu konuda kilit bir role sahiptir [23,24,30,31]. Hayattaki ilk öğrenimlerin gerçekleştiği ve kültürel özelliklerin geliştiği topluluğun aile olduğu düşünüldüğünde, aile eğitimi sağlandığında çocukların eğitiminin daha kolay ve etkili olabileceği düşünülmektedir [27,29,31].

3.1. Zihinsel Yetersizliği Olan Adölesan Dönemdeki Çocuklarda Cinsel Eğitimin Yararları

- Adölesan dönemde vücudunda meydana gelen değişiklikler hakkında bilgilendirilen çocuklar bu değişiklikleri daha çabuk kabullenmekte, değişikliklere ayak uydurmaktadır [21,32].
- Çocukların cinsel gelişim ile ilgili anormallik endişeleri ve korkuları azalmaktadır [21,32].
- Çocuk, cinselliğin ve cinsel gelişimin normal olduğunu anlayacaktır [32].
- Çocuklar, kendi gelişimi doğrultusunda yapılması gereken temizlik ve hijyen gereksinimlerinin bakım vericisi tarafından giderilmesini kabul edecektir ya da bunları kendisi gerçekleştirecektir [21,32].
- Çocuk, hem kendi hem de başkalarının vücuduna saygı duymayı öğrenmektedir.
- Çocuk, sosyal ilişkilerde kabul görmeyen davranışlar sergilemekten vazgeçecektir [15,21].

- Doğru ve sağlıklı bilgiler verilen çocuk, cinsellik hakkında duyduğu yanlış bilgileri reddedilecektir [6,32].
- Bilgili çocuklar, arkadaşlarının uygunsuz teklif ve baskılarına direnmekte daha başarılıdır [32].
- Merak duygusu giderilen çocuk bilgiyi ve ilgiyi başka kişilerden beklemeyecektir [32].

3.2. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklara Verilecek Cinsel Gelişim Eğitimine İlişkin Olası Sorunlar

Zihinsel yetersizliği olan çocuklara verilecek her türlü eğitimde karşılaşılabilecek en önemli sorun, çocuğun göz kontağı kuramaması/kurmak istememesidir. Bu çocukların anlama, öğrenme ve kavrama yeteneklerinin kısıtlı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitim konusuna ilgilerini çekmek zordur [32,33]. Eğitimlerde öğrenmenin test edilmesi ve tekrarların sağlanmasındaki en önemli ölçüt geri bildirimlerdir. Geri bildirimler çoğu zaman sorular ile sağlanmaktadır [33]. Ancak zihinsel yetersizliği olan çocukların konuşma becerisinin de kısıtlı olabileceği göz önünde bulundurulduğunda geri bildirim almak ve öğrenmenin daha verimli olmasını sağlamak güçleşmektedir [32]. Ayrıca çocukların sosyal ilişkilerinde yanlış olarak görülen davranışları anlayamaması, sosyokültürel sınırın farkında olmamaları da ele alınması gereken önemli sorunlardandır [32]. Cinsel gelişim ile ilgili konular, birçok toplum tarafından kapılar ardında konuşulması hatta belki de hiç konuşulmaması gereken konular olarak görülebilmektedir. Konu zihinsel yetersizliği olan çocuklar olunca bakım vericiler çocuğun cinsel gelişimini ve haklarını göz ardı edebilmektedir. Çocuğun cinsellikle ilgili merakına, ilgisine ayıplanarak ya da kızarak cevap verilebilmektedir [21,32].

3.3. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklara Yönelik Cinsel Eğitimde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

- Çocuğa eğitim sağlanırken aile eğitimi de sağlanmalıdır. Anne-babalar birbirine karşı davranışlarıyla, çocuklarının cinsel eğitimini etkilediğinin farkında olmalıdır [21,28,32].
- Anne-babanın cinsel eğitimle ilgili eksik bilgisi varsa önce öğrenmeli sonra çocuğa öğretmelidir [21,28,32].
- Ailenin kültürel değerleri yadırganmamalıdır [21].
- Çocuklara verilecek eğitim çocuğun yaşına, gelişim düzeyine ve anlama yetisine uygun düzeyde olmalıdır [21,32].
- Zihinsel yetersizliği olan çocukların anlama ve kavrama düzeyine uygun örnek modeller kullanılmalıdır [32].
- Çocuğa gelişimi ve bedeni ile ilgili açık, net ve doğru bilgi verilmelidir [28,32].
- Eğitim bölümlere (modüllere) ayrılmalıdır [28].
- Çocuğun yaşına, gelişim düzeyine ve anlama yetisine uygun kaynak resimli kitaplardan yararlanılmalıdır [28].
- Eğitimde sık sık tekrarlara yer verilmelidir, gerekirse ödev verilmelidir [28].

- Eğitim esnasında sık sık geri bildirim alınmalıdır. Konuşma yetisine sahip olmayan çocuklar için resimlerden yararlanarak geri bildirim alınabilir [32].
- Çocuğun merak duygusu ve ilgisi ayplanmamalıdır [21,32].
- Çocukların giyim tarzlarına dikkat edilmeli, kimliğine ve yaşına uygun giydirilmelidir [32].
- Cinselliğin kişiliğinin bir parçası olduğu sık sık vurgulanmalıdır [21,32].
- Anne-babanın çocuğuna sevgisini ve ilgisini belli etmesi ve çocuğu ile vakit geçirmesi sağlanmalıdır [21,32].

4. Sonuç

Cinsel gelişim eğitimi, çocuklara küçük yaşlarda verilmesi gereken bir hassas eğitimidir. Özellikle adölesan dönemin vücutta meydana getirdiği değişiklikleri çocukların kabul etmesi ve bu değişikliklere ayak uydurması zor olabilmektedir. Zihinsel yetersizliği olan, çocuklar olunca konu daha da hassaslaşmaktadır. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar vücutlarında meydana gelen değişiklikleri anlamakta güçlük yaşamaktadır. Bu nedenle hem kendileri hem de bakım vericileri birçok konuda sorun yaşamaktadır. Ayrıca bu çocuklar istismara daha açık konumdadır. Bu nedenle gerek zihinsel yetersizliği olan çocuklar gerekse de bakım vericilerine adölesan döneme ve cinsel gelişime ilişkin eğitimler sağlanması önem arz etmektedir.

Referanslar

1. Tekinarslan, İ.Ç., Eratay, E, Investigation of parental behaviour during the period of compliance with adolescents with mental deficiency, *E-Journal of New World Sciences Academy*, 2013, 8(3), 363-74.
2. Haruna, H, Hu, X, Wah Chu, S.K, Adolescent school-based sexual health education and training: A literature review on teaching and learning strategies, *Global Journal of Health Science*, 2018, 10(3), 172-183.
3. Ramage, K, Sexual health education for adolescents with intellectual disabilities: A literature review, *The Saskatchewan Prevention Institute*, 2015, (September):1-36.
4. Meşe, İ, Disabled motherhood : Mothers of children with intellectual disability, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2013, 8(12), 841-858.
5. Clatos, K, Asare, M. Sexuality education intervention for parents of children with disabilities: A pilot training program, *American Journal of Health Studies*, 2016, 31(3), 151-62.
6. Schaafsma, D, Kok, G, Stoffelen, J.M.T, Curfs, L.M.G, People with intellectual disabilities talk about sexuality: Implications for the development of sex education, sexuality and disability, 2017, 35(1), 21-38.
7. Boyacıoğlu, N.E, Karaçam, Z.D, Keser, Özcan N, Sexuality despite obstacles: Sexual behavior of individuals with mental disability, *Sağlık Bilim ve Meslekleri Dergisi*, 2018, 5(2), 275-80.
8. Gönener, H.D, Abuse - neglect in mentally handicapped children and nursing approach, *Journal of Experimental and Clinical Medicine*, 2010, 27, 137-43.
9. Phasha, N, Sexual abuse of teenagers with intelletual disability: An examination of South African literature, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2013, 69, 1693-1699.
10. Wissink, I.B, Vugt, E, Moonen, X, Stams, G-J.J.M, Hendriks, J, Sexual abuse involving children with an intellectual disability (ID): A narrative review, *Research in Developmental Disabilities*, 2015, 36, 20-35.
11. Bakermans-Kranenburg, M.J, Alink, L.R.A, van IJzendoorn, M.H, Euser, S, Tharner, A, The prevalence of child sexual abuse in out-of-home care: Increased risk for children with a mild intellectual disability, *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 2016, 29(1), 83-92.
12. Wissink, I.B, van Vugt, E.S, Smits, I.A.M, Moonen, X.M.H, Stams, G.J.J.M, Reports of sexual abuse of children in state care: A comparison between children with and without intellectual disability, *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 2018, 43(2), 152-63.
13. Metin, A, Bilgin, N.G, Yıldırım, V. Physical abuse related death of a disabled child in nursery, *Adli Tıp Bülteni*, 2014, 19(3), 193-7.
14. Gürol, A, Polat, S, Oran, T, Views of mothers having children with intellectual disability regarding sexual education: A qualitative study, *Sexuality and Disability*, 2014, 32(2), 123-133.
15. Kök, G, Akyüz, A, Evaluation of effectiveness of parent health education about the sexual developments of adolescents with intellectual disabilities, *Sexuality and Disability*, 2015, 32(2), 157-74.
16. Yıldız, G, Cavkaytar, A, Effectiveness of a sexual education program for mothers of young adults with intellectual disabilities on mothers' attitudes toward sexual education and the perception of social support, *Sexuality and Disability*, 2017, 35(1), 3-19.
17. Kenny, M.C, Crocco, C, Long, H, Parents' Plans to communicate about sexuality and child sexual abuse with their children with autism spectrum disorder, *Sexuality and Disability*, 2020, (Ahead of print).
18. Nair, S, Indiramma, V, Girimaji, S.C, Pillai, R.R, Sexuality in adolescents with intellectual disability: Felt needs of parents, *Indian Journal of Psychiatric Social Work*, 2017, 8(2), 28-38.
19. İslar, A, Beytut, D, Tas, F, Conk, Z. A study on sexuality with the parents of adolescents with intellectual disability, *Sexuality and Disability*, 2009, 27(4), 229-37.
20. Çelik, Ö, The opinions of intellectual disabled childrens' mothers about the sexuality of their children, *Turkish Studies*, 2017, 12(18), 211-234.
21. Kürtüncü, M, Kurt, A. Sexual Education and development in children with intellectual disability: Mothers' opinions, *Sexuality and Disability*, 2020 (Ahead of print).
22. Atbaşı, Z. Determining how informed the mothers with mentally retarded children about preventing sexual abuse, *The Journal of International Education Science*, 2016, 3(8), 32-43.
23. Ariadni, D.K, Prabandari, Y.S, Dw, S, Parents' perception having children with intellectual disability providing sex education, *Indonesian Nursing Journal of Education and Clinic*, 2017, 2(2), 164-169.
24. Peter, C.R, Tasker, T.B, Horn, S.S, Parents' attitudes toward comprehensive and inclusive sexuality education: Beliefs about sexual health topics and forms of curricula, *Health Education*, 2015, 115(1), 71-92.
25. Güven, Ş.T, İşler, A, Sex education and its importance in children with intellectual disabilities, *Journal of Psychiatric Nursing*, 2015, 6(3), 143-148.
26. İslar, A, Tas, F, Beytut, D, Conk, Z. Sexuality in adolescents with intellectual disabilities, *Sexuality and Disability*, 2009, 27(1), 27-34.
27. Rowe, B, Wright, C. Sexual knowledge in adolescents with intellectual disabilities : A timely reflection, *Journal of Social Inclusion*, 2017, 8(2), 42-53.
28. Küçük, S, Platin, N, Erdem, E. Increasing awareness of protection from sexual abuse in children with mild intellectual disabilities: An education study, *Applied Nursing Research*, 2017, 38, 153-158.
29. Abedini, E, Tabibi, Z, Ziaee, P, Kheibari, S.Z, A qualitative study on mothers' experiences from sex education to female adolescents underlining cultural factors, *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 2016, 18(4), 202-111.
30. Povilaitiene, N, Radzeviciene, L. Parents' and teachers' attitude to family planning of adolescents with mild intellectual disabilities in the context of conceptions of gender and sexuality, *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*, 2013, 3(2), 8-18.
31. Iacolinoa, C, Pellerone, M, Pacea, U, Ramacia, T, Castorina, V. Family functioning and disability: a study on Italian parents with disabled children, *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences*, 2016, 39-52.
32. Yılmaz, F.E, Engellilerde Cinsel Geişim ve Cinsel Eğitim Programları- Ailelere ve Öğretmenlere Yönelik, Ankara, Akademisyen Kitabevi, 2015.
33. Block J.H, Burns R.B, Mastery learning, *Review of Research in Education*, 1976, 4, 3-49.

<http://edergi.cbu.edu.tr/ojs/index.php/cbusbed> isimli yazarın CBU-SBED başlıklı eseri bu Creative Commons Atıf-GayriTicari4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

